

*Гетьман Анастасія Дмитрівна,*  
здобувач кафедри кримінології та кримінально-  
виконавчого права Національної академії  
внутрішніх справ

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ  
В КОНТЕКСТІ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ СПРЯМОВАНІ  
НА НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ПАСПОРТОМ  
АБО ІНШИМИ ОСОБИСТИМИ ВАЖЛИВИМИ  
ДОКУМЕНТАМИ ОСОБИ**

Кримінально-правова політика держави є структурною одиницею правової політики держави, має важливе значення у діяльності, спрямованій на запобігання злочинів та перебуває у різних сферах, зокрема: визначення загальних засад кримінальної відповідальності та покарання; визначення кола діянь, віднесених до категорії злочинних (криміналізація) і виключення тих або інших діянь із числа злочинів (декриміналізація); установлення характеру караності суспільно небезпечних діянь (пеналізація) та умов звільнення від кримінальної відповідальності або покарання, зниження покарання нижче межі, передбаченої нормою закону про кримінальну відповідальність, або заміна його більш суворих видів менш суворими (депеналізація); визначення альтернативних покаранню заходів кримінально-правового характеру (замінюючих заходів), а також заходів, які застосовуються разом із покаранням (підкріплюючих заходів); запобігання злочинам методами кримінально-правового впливу (загальна й спеціальна превенція) [1, с. 325; 2, с. 23–24].

Слід зазначити, що підставою криміналізації будь-якого діяння є його поширеність, суспільна небезпечність та усвідомлення того, що криміналізація діяння стане ефективним заходом для виконання всіх функцій кримінального законодавства [3, с. 44]. З одного боку, діяння, що забороняються, повинні не тільки бути небезпечними, шкідливими в реальній дійсності, а й відображатися як такі у правовій свідомості суспільства. З іншого боку, сама кримінально-правова заборона покликана відповідно впливати на правосвідомість громадян. Кримінальне право виконує свої політичні завдання тоді, коли, оголошуючи те або інше суспільно небезпечне діяння злочином, воно враховує менталітет народу і разом із цим виховує громадян у дусі дотримання законів, тим самим попереджаючи можливість вчинення ними правопорушень. В обох випадках роль правосвідомості у виконанні кримінально-політичних завдань є очевидною [4, с. 24].

Так, Кримінальним кодексом УРСР було криміналізоване таке діяння як вмисне викрадення, пошкодження, утаювання або знищення офіціальних чи приватних документів, що є в державних, громадських і кооперативних установах, санкція статті 74 за вказаний злочин передбачала позбавлення волі на строк до одного року [5, с. 29]. Закономірно, що суспільні відносини, як і розвиток самої держави є нескінченним, вже у 1961 році статтею 193 Кримінального кодексу (редакція від 01.04.1961 р.) було криміналізовано таке діяння, як викрадення у громадян паспорта або іншого важливого особистого документа, яке каралось позбавленням волі на строк до одного року або виправними роботами на той же строк або штрафом у розмірі до п'ятдесяти карбованців.

В подальшому наступними редакціями зазначеного кодексу Української РСР змінювалася санкція. Так, указом Президії Верховної Ради Української РСР № 4571-X від 12.01.1983 р. розмір штрафу за викрадення у громадян паспорта або іншого важливого особистого документа було збільшено з п'ятдесяти карбованців до ста карбованців. Законом України № 41/95-ВР від 08.02.1995 р., було змінено санкцію статті, відтепер з 08 лютого 1995 року за викрадення у громадян паспорта або іншого важливого особистого документа тягло за собою, в тому числі, штраф найбільший розмір якого дорівнював сорок мінімальних заробітних плат, зазначена редакція ст. 173 Кримінального кодексу України проіснувала до моменту прийняття нового Кримінального кодексу України у 2001 році. Стаття, пов'язана з незаконними діями з паспортом або іншим особливим важливим документом зазнала змін. З 2001 року було криміналізоване таке діяння як незаконне заволодіння паспортом або іншим особистим важливим документом на противагу злочину передбаченого кримінальним кодексом 1960 року, коли особи підлягали відповідальності за діяння, об'єктивною стороною якого було саме таємне викрадення зазначених предметів злочину. Таким чином, законотворцем було розширено об'єктивну сторону злочину. Крім того, варто зазначити що в санкцію статті також було внесено зміни. Сучасна редакція статті 357 КК України, передбачає санкцію у вигляді альтернативних видів покарань, зокрема: штраф, арешт, обмеження волі.

Таким чином, під час розробки чинного Кримінального кодексу України на противагу Кримінального кодексу 1960 року, у санкціях норм Особливої частини Кримінального кодексу України відображено кримінальну політику держави щодо гуманізації системи покарань.

По-перше, усі санкції Особливої частини побудовано за такою схемою: від менш суворих покарань до більш суворих. Сенс такої побудови в тому, що суд, відмовляючись від призначення менш

суворого покарання, повинен навести мотиви щодо необхідності звернення до більш суворого покарання. Враховуючи, що санкції передбачають, як правило, в альтернативі не два, а три, а то й більше видів покарання, то, безумовно, рух до найбільш суворого покарання потребує пошуку достатньо зважених і обґрунтованих для цього аргументів [6, с. 618].

По-друге, характерною рисою Особливої частини є також зниження для більшості злочинів покарання у виді позбавлення волі і введення в санкції покарань, альтернативних позбавленню волі [6, с. 618].

Окремо слід зазначити, що структура побудови санкцій у статтях Особливої частини кореспондується загальним положенням, що стосуються кримінального покарання та закріплені у Загальній частині Кримінального кодексу України.

Так, відповідно до статті 51 Кримінального кодексу України до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі види покарань: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі. Аналізуючи зміни, які відбулися у кримінальному законодавстві України у 2001 році можна стверджувати про депеналізацію розглядуваних злочинів, ми бачимо, що незважаючи на те що арешт залишився незмінним у двох редакціях Кримінального кодексу, одне з найбільш суворих покарань – позбавлення волі було замінено на обмеження волі, виправні роботи було замінено на найменш суворе покарання серед всіх, які існують в державі – штраф, що свідчить про пом'якшення кримінальної репресії.

Водночас, суспільні відносини є не стабільними. В усьому світі здійснюється перегляд кримінально-правової політики, а отже, кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння паспортом або іншим особистим документом потребує гуманізації.

### *Список використаних джерел*

1. Северин А. Ю. Завдання кримінально-правової політики / А. Ю. Северин. // «Молодий вчений». – 2016. – №11. – С. 324–328.
2. Борисов В. І. Поняття кримінально-правової політики [Електронний ресурс] / В. І. Борисов, П. Л. Фріс // Вісник Асоціації кримінального права України, № 1(1). – 2013. – Режим доступу: <http://dSPACE.nlu.edu.ua/handle/123456789/6112>.

3. Кузнецова Н. Ф. Социальная обусловленность уголовного закона / Н. Ф. Кузнецова // Правовые исследования – Тбилиси : Мецниереба, 1977. – С. 36–45.

4. Борисов В. І. Поняття кримінально-правової політики [Електронний ресурс] / В. І. Борисов, П. Л. Фріс // Вісник Асоціації кримінального права України, № 1(1). – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/6112>.

5. Кримінальний кодекс УРСР – Київ: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1950. – 168 с.

6. Сташис В. Основні новели нового Кримінального кодексу України / В. Сташис. // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – С. 612–626.